

3. Рекомендація щодо охорони на національному рівні культурної та природної спадщини // Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : Зб. док. / упор.: Л.В. Прибега (кер. проекту) [та ін.]. – К. : Ін-т культурології Акад. мистец. України, 2009. – С. 307–316.

Прибега Л.В. Основной международный документ о памятникахохранном сотрудничестве

В статье раскрыта сущность и значимость международной Конвенции об охране на национальном уровне культурного и природного наследия и соответствующей ей Рекомендации.

Ключевые слова: культурное наследие, природное наследие, культурные ценности, международная охрана, международные памятникиохранные документы.

Прибега L.V. The main international instrument on cooperation in cultural heritage protecting affaire

The research disclosed the nature and significance of the International Convention for the Protection of national-level cultural and natural heritage and the corresponding recommendations.

Key words: cultural heritage, natural heritage, cultural values, international security, international cultural heritage protecting documents.

Подано до друку: 20.02.2012 р.

УДК 94(977):351.86222

А.О. СЕМЕНЧУК

**Теорія і практика набуття статусу «пам'ятки»
об'єктом культурної спадщини**

Дана стаття присвячена аналізу процесу внесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Висвітлена нормативно-правова база з даного питання, окреслено коло установ, організацій і осіб, які беруть участь в реєстрації об'єктів, розглянуто низку проблем, пов'язаних з унесенням об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Ключові слова: нормативно-правова база, Державний реєстр нерухомих пам'яток України, пам'ятка, культурна спадщина.

Відповідно до українського пам'яткоохоронного законодавства, «на об'єкт нерухомої культурної спадщини та всі його складові елементи, що становлять предмет його охорони, поширюється правовий статус пам'ятки» (ст. 13. Р. III Закону України «Про охорону культурної спадщини») при занесенні об'єкта до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (далі – Держреєстр).

Виходячи з положень Закону України «Про охорону культурної спадщини», розглянемо схему зміни статусу об'єкта культурної спадщини (далі – ОКС). Занесення ОКС до Держреєстру й унесення змін до нього здійснюється постановою Кабінету Міністрів України чи рішенням центрального органу

виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини – Міністерства культури України відповідно до категорії пам'ятки. Наведена нижче схема ілюструє шлях ОКС до статусу пам'ятки відповідно українського пам'яткоохоронного законодавства, зокрема Закону України «Про охорону культурної спадщини» і Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» (далі – Порядок).

Схема 1

I. ПІДГОТОВКА ПОДАННЯ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ НЕРУХОМИХ ПАМ'ЯТОК УКРАЇНИ	
Складання облікової документації на ОКС (паспорт, облікова картка, коротка історична довідка, акт техстану, довідка про майнову цінність об'єкта), який пропонується до внесення до Реєстру. Облікову документацію складають органи охорони культурної спадщини РМ АР Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, органи охорони культурної спадщини місцевого врядування та уповноважені ними установи (Р. Ш, ст. 14, п. 1а-1б ЗУ «Про охорону культурної спадщини»; п. 3 – 4 «Порядку...»)	
Засідання Вченої (наукової) ради установ та організацій, діяльність яких пов'язана з охороною культурної спадщини на відповідність ОКС критеріям, яким повинні відповідати пам'ятки національного та місцевого значення. Результат засідання – Протокол, який надсилається до Центрального органу виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини (далі - ЦОВВ). (п. 12 «Порядку...»)	
Засідання Експертної комісії, створеної при ЦОВВ, яка в п'ятиденний термін готує висновок (на основі Протоколу) щодо ОКС (п. 13 «Порядку ...»)	
Науково-методична рада ЦОВВ затверджує Висновок Експертної комісії, який після затвердження є підставою для внесення ОКС до Держреєстру (п. 13 «Порядку ...»).	
II. БЮРОКРАТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ З РЕЄСТРАЦІЇ ОКС	
<i>пам'ятки національного значення</i>	<i>пам'ятки місцевого значення</i>
ЦОВВ готує подання на предмет занесення ОКС до Держреєстру за категорією національного значення до Кабінету Міністрів України (Р. Ш, ст. 14, п. 1а ЗУ «Про охорону культурної спадщини»)	Видання наказу ЦОВВ про занесення (виключення) ОКС до Держреєстру протягом 1 місяця з дня одержання подання (Р. Ш, ст. 14, п. 1б ЗУ «Про охорону культурної спадщини»)

III. ІНФОРМУВАННЯ ПРО ОКС, ЗАНЕСЕНІ ДО ДЕРЖРЕЄСТРУ СУСПІЛЬСТВА

ЦОВВ видає власнику свідоцтво про реєстрацію об'єкта культурної спадщини як пам'ятки. Це повноваження може бути делеговане іншим органам охорони культурної спадщини. подання (Р. III, ст. 14, п. 3 ЗУ «Про охорону культурної спадщини»)
ЦОВВ надсилає витяги з Реєстру органам охорони культурної спадщини подання (Р. III, ст. 14, п. 4 ЗУ «Про охорону культурної спадщини»)

Публікація Реєстру та внесених до нього змін у спеціалізованому періодичному виданні (Р. III, ст. 16, п. 2 ЗУ «Про охорону культурної спадщини»)
Встановлення охоронних дошок, охоронних знаків, інших інформаційних написів тощо (Р. III, ст. 16, п. 1 ЗУ «Про охорону культурної спадщини»)

Це юридично прописані етапи реєстрації ОКС як пам'ятки. Як же на практиці реалізується цей процес? До повноважень яких органів охорони культурної спадщини в Україні входить підготовка облікової документації та написання експертних висновків? На ці й інші запитання спробуємо відповісти далі.

Отже, на початковому етапі – етапі підготовки подання до центрального органу виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини, тобто Міністерства культури України, готується пакет облікової документації щодо ОКС, який включає паспорт, облікову картку, коротку історичну довідку, акт технічного стану та довідку про майнову цінність об'єкта. Паспорт і облікова картка складаються за формою, затвердженою наказом Міністерства культури і мистецтв України та Державного комітету України з будівництва та архітектури від 13.05.2004 р. № 295/104. При їх розробці фахівці користуються Методичними рекомендаціями щодо заповнення паспорта й облікової картки ОКС, затверджених наказом Державної служби охорони культурної спадщини від 03.06.2004 р. № 11. Довідка про майнову цінність об'єкта готується на основі Методики грошової оцінки пам'яток, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 26.09.2007 р. № 1447. Часто під час підготовки подання дозволяють надати пакет документів без довідки про майнову цінність об'єкта.

Право складати облікову документацію мають представники органів охорони культурної спадщини Ради Міністрів АР Крим, обласних, Київської та Севастопольських міських державних адміністрацій, органи охорони культурної спадщини місцевого самоврядування, фахівцями УТОПК, НДІ пам'яткоохоронних досліджень Міністерства культури України, співробітники заповідників, музеїв, краєзнавці тощо. Основною вимогою до особи, що складає облікову документацію, відповідно до Методичних рекомендацій щодо заповнення облікової картки та паспорта ОКС, є її фаховість, тобто автор картки та паспорта повинен мати «Повну вищу спеціальну освіту з

відповідної спеціальності (архітектор, археолог, історик, мистецтвознавець, дизайнер) і освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче бакалавра» [2, с. 676].

На даному етапі перед фахівцями виникає низка практичних і теоретичних питань, викликаних неузгодженістю законодавства, відсутністю положення про Держреєстр, недосконалістю форм облікової документації тощо. Серед них – суперечливість положень Закону України «Про охорону культурної спадщини» (Р. I, ст. 1 і Р. X, ст. 3 – стосується правового статусу пам'яток, включених до переліку (списків) відповідно до Закону Української РСР «Про охорону і використання пам'яток історії та культури»); суперечливість положень Методики грошової оцінки (п. 1 і п. 3 – стосовно моменту написання довідки: до чи після внесення ОКС до Держреєстру); низка помилок і методичних прорахунків Порядку; громіздка форма облікової документації та доцільність її розробки на етапі подання ОКС до Держреєстру тощо.

На наступному етапі підготовки подання відбувається засідання вченої (наукової) ради установи чи організації, діяльність якої пов'язана з охороною культурної спадщини. Однією з таких організацій, що проводить дану роботу, є НДІ пам'яток охоронних досліджень. До її складу входять фахівці у сфері археології, архітектури, історії, мистецтвознавства та юристи. До обов'язків членів Вченої ради входить складання протоколу щодо відповідності ОКС, що пропонується до занесення до Держреєстру, критеріям, зазначеним у п. 10 – 11 Порядку. Фахівці аналізують пакет документів і на його основі приймають рішення стосовно занесення чи не занесення ОКС до Держреєстру. Тому так важливо під час складання облікової документації дотримуватись вимог методичних рекомендацій щодо заповнення паспорта й облікової картки ОКС, а саме: «Паспорт повинен містити всебічну, докладну й достовірну інформацію про об'єкт культурної спадщини» [2, с. 681]. Даний протокол надсилається до Департаменту культурної спадщини та культурних цінностей Міністерства культури України (далі – Департамент).

Після отримання вищезазначеного протоколу відбувається засідання Експертної комісії з розгляду питань занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, яка діє при Департаменті. Сучасний склад і регламент роботи Експертної комісії був затверджений наказом Міністерства культури і туризму України від 21.11.2011 р. № 1060/0/16-11. Як наслідок засідання Експертної комісії, яка розглядає протокол НДІ пам'яток охоронних досліджень, пишеться експертний висновок.

Даний експертний висновок розглядається і затверджується Науково-методичною радою з питань охорони культурної спадщини Міністерства

культури України. Її склад, завдання, функції, права й обов'язки також затверджені вищезазначеним наказом Міністерства культури і туризму України.

Затверджений Науково-методичною радою висновок Експертної комісії на основі протоколу Вченої ради стає офіційною підставою для занесення ОКС до Держреєстру. Подальша доля об'єкта залежить від категорії, яку йому присвоюють. Якщо ОКС пропонується до занесення як пам'ятка місцевого значення, то на основі Експертного висновку Департамент готує текст наказу Міністерства культури України про занесення об'єктів культурної спадщини до Держреєстру. Якщо ж ОКС пропонується як пам'ятка національного значення, то Міністерство культури України готує подання (всі перелічені вище документи) до Кабінету Міністрів України, який видає постанову про внесення ОКС до Держреєстру за категорією національного значення.

Відповідно п. 14 Порядку при внесенні ОКС до Держреєстру йому присвоюється охоронний номер. Це відбувається на стадії підготовки проекту наказу Міністерства культури чи постанови Кабінету Міністрів України.

Останнім етапом занесення ОКС до Держреєстру має бути інформування суспільства, починаючи з власника пам'ятки й органів охорони культурної спадщини на місцях (через видачу свідоцтва й надсилення витягів) і закінчуючи широкими верствами населення (через публікацію Держреєстру й унесених до нього змін, встановлення охоронних дошок, інформаційних написів тощо). Проте, цей етап на практиці не реалізовується. Досі немає жодного офіційного оприлюднення даних Держреєстру [1, с. 55], місцеві органи охорони культурної спадщини часто не мають у своєму розпорядженні надісланих міністерством витягів, що видно з їхньої щорічної статистичної звітності (ПКС-1); власнику пам'ятки не видається свідоцтво про реєстрацію, оскільки не розроблена його форма та порядок видачі.

Розглянувши шлях набуття ОКС статусу пам'ятки, виникає закономірне питання: що з ним відбувається в проміжок часу між його виявленням і реєстрацією. Відповідно Р. III ст. 14 п. 2 Закону України «Про охорону культурної спадщини» «Об'єкт культурної спадщини <...> вноситься до Переліку об'єктів культурної спадщини і набуває правового статусу щойно виявленого об'єкта культурної спадщини». Тобто, ОКС стає суб'єктом права – входить у правове поле, що регулюється даним законом; ОКС, занесений до зазначеного переліку, підлягає охороні відповідно до вимог цього закону.

Ще одним нюансом, пов'язаним із формуванням Держреєстру, є правовий статус об'єктів, занесених до переліку (списків) відповідно до Закону УРСР «Про охорону і використання пам'яток історії та культури». Дані об'єкти визнаються пам'ятками відповідно Р. X п.3 Закону України «Про охорону куль-

турної спадщини». У зв'язку з цим виникає термінологічна колізія, яка полягає в тому, що за визначенням, наведеним у Законі України «Про охорону культурної спадщини», пам'ятки – це ОКС, занесені до Держреєстру. Виходячи з даного визначення, об'єкти, занесені до переліку в радянський час не є пам'ятками. Є два варіанти виходу з цієї ситуації існує: або всі об'єкти, що входять до старого переліку внести до Держреєстру відповідно до нових процедур, прописаних у Законі України (цей шлях є досить витратним і не дозволить здійснити масове внесення пам'яток до Держреєстру), або внести поправки до закону, зокрема, розширити визначення поняття «пам'ятка», що дозволить включити вищезазначені об'єкти до Держреєстру автоматично. Пам'яткоохоронці вважають за необхідне прописати процедуру включення до Держреєстру пам'яток, узятих на облік відповідно радянського законодавства, оскільки вони складають кістяк нерухокої культурної спадщини нашої держави [3].

Таким чином, у даному дослідженні прослідковано еволюцію статусу пам'ятки, починаючи від моменту її виявлення, окресливши основні етапи, охарактеризовано органи охорони культурної спадщини та їхню роль в формуванні Державного реєстру нерухомих пам'яток України, проаналізовано підготовку подання облікової документації, визначено основні проблеми, що виникають під час реєстрації об'єктів культурної спадщини.

Загалом, формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України – це важлива, серйозна та кропітка справа, яка потребує консолідації сил вчених, краєзнавців, кваліфікованих фахівців, пам'яткоохоронців і чиновників. Усі вони повинні узгодити теорію з практикою, підкріпивши це обґрунтованою й виваженою нормативно-правовою базою у сфері охорони культурної спадщини.

Джерела та література

1. Каткова Т.Г. Правова охорона культурної спадщини в Україні. – Х. : Право, 2008. – 216 с.
2. Наказ Міністерства культури і туризму України №956/0/16-09 від 02.11.2009 р. «Про затвердження методичних рекомендацій»// Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. – Чернігів : ВАТ «РВК «Деснянська правда», 2011. – С. 693–715.
3. Савостіна Л.Є., Попельницький О.О. Проблеми формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. Вип. 6. – Вінниця : ДП «Державна картографічна фабрика», 2011. – С. 504–513.

Семенчук А.А. Теория и практика приобретения статуса «памятник» объектом культурного наследия»

Данная статья посвящена анализу процесса внесения объектов культурного наследия в Государственный реестр недвижимых памятников Украины. Освещена нормативно-правовая база по данному вопросу, очерчен круг институтов, организаций и лиц, которые принимают участие в регистрации объектов, рассмотрен ряд проблем, связанных с внесением объектов культурного наследия в Государственный реестр недвижимых памятников Украины.

Ключевые слова: нормативно-правовая база, Государственный реестр недвижимых памятников Украины, памятник, культурное наследие.

Semenchuk A.A. Theory and practice of obtaining a «monument» status by the object of cultural heritage

In this article we analyze the process of including objects of cultural heritage into State Registry of Immovable Monuments of Ukraine. The article highlights legal base on the subject, outlines institutes, organizations and persons participating in registration of objects, and considers a number of problems connected with inclusion of the objects of cultural heritage into the State Registry of Immovable Monuments of Ukraine.

Key words: regulatory framework, State Register of Immovable Monuments of Ukraine, monument, cultural heritage.

Подано до друку: 16.05.2012 р.

УДК 725.4.66.013

ТЯМІН М.Ю.

**Наукові засади організації парків-музейів
індустріальної культури (скансенів)**

У статті висвітлений вітчизняний і світовий досвід, а також вперше розроблені автором методичні основи створення парків-музейів індустріальної культури (скансенів) просто неба.

Ключові слова: парк-музей, індустріальна культура, просто неба (скансен), in situ, створення, методичні основи.

Ландшафтні парки та музеї індустріальної культури просто неба (скансени) in situ – це найкращі форми популяризації історії розвитку індустріальної спадщини, найкращий спосіб комплексної презентації об'єктів, знарядь, методів і технологій видобутку корисних копалин, ознайомлення із зародженням і становленням індустріальної культури; спрямовані на покращення екології на основі відродження порушених земель.

Аналізуючи вітчизняний і зарубіжний досвід збереження індустріальної спадщини гірничодобувної промисловості, об'єкти, що створюються на місцях видобутку корисних копалин, можна підрозділити на такі типи: 1) ландшафтні заказники чи дендрологічні парки індустріальної культури; 2) екологічні смуги – коридори рекультивованого ландшафту; 3) парки-музеї індустріальної культури просто неба (скансени), що включають рекультивацію земель, консервацію залишків індустріальних об'єктів, пам'яток науки і техніки та їх музеєфікацію; 4) музеї гірничодобувної промисловості, створені в промислових зонах.